

PRINCIPIUL SPECIALITĂȚII ÎN PROCEDURA COOPERĂRII JUDICIARE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

Judecător Loredana-Elena HOLMANU

Abstract

The aim of this article is to analyse from the perspective of both domestic and international law the main forms of judicial cooperation governed by the principle of speciality, the conditions required to apply such a principle, the effect on a criminal trial and the possible consequences in case of its violation.

Keywords: *judicial cooperation in criminal matters, principle of speciality, extradition, European arrest warrant, transfer of sentenced persons.*

I. Cooperarea judiciară internațională în materie penală. Noțiuni introductive

Cooperarea judiciară internațională în materie penală reprezintă un proces de colaborare între autoritățile judiciare ale statelor, care se desfășoară de regulă în baza unor norme juridice existente atât la nivel național, cât și internațional, cu scopul principal de a combate infracționalitatea transfrontalieră. Prin excepție, atunci când între state nu există un cadru juridic de reglementare, cooperarea se desfășoară pe cale diplomatică pe baza curtoaziei internaționale, prin intermediul Ministerului Justiției.

La nivel european, principalul instrument de reglementare a cooperării judiciare este Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Când cooperarea are loc pe plan internațional cu state non-membre UE, relațiile se desfășoară în baza convențiilor internaționale, tratatelor multilaterale sau bilaterale ori astfel cum s-a menționat în primul paragraf, în virtutea curtoaziei internaționale, pe cale diplomatică.

Articolul 82 alin. (1) din TFUE, stabilește principiul de bază al cooperării judiciare în materie penală, acesta fiind recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești. La prima vedere, dispozițiile ante-menționate par simple pentru întregul mecanism al cooperării, care în fapt, presupune proceduri mai complexe.

Însă, la o analiză mai atentă și în coroborare cu articolele următoare, de fapt articolul 82 din TFUE reprezintă temelia în baza căreia Uniunea Europeană dobândește competența de a legifera într-un domeniu sensibil cum este acela al

procedurii penale. Astfel, începând cu Tratatul de la Lisabona s-a făcut un pas important în domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală, prin faptul că legiuitorul european a dobândit competențe în materia dreptului procesual penal, cu condiția prealabilă ca legiferarea în acest domeniu să fie necesară pentru a facilita recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești, precum și cooperarea judiciară în materie penală cu elemente de extraneitate¹.

Pe lângă principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești, la baza cooperării judiciare internaționale în materie penală stau și alte principii, unele expres prevăzute în actele normative naționale ori internaționale, iar altele statuate pe cale jurisprudențială de Curtea de Justiție a Uniunii Europene².

Ca în orice domeniu al dreptului, regăsim și în procedura cooperării judiciare internaționale, atât principii generale, care reprezintă ideile fundamentale ale materiei, cât și principii specifice, aplicabile doar unor instituții juridice.

În cadrul prezentului articol ne propunem să analizăm principiul specialității care se întâlnește în procedura extrădării, în materia mandatului european de arestare și în domeniul transferării persoanelor condamnate în străinătate. Principiul este prevăzut în mod expres într-o serie de documente internaționale, precum și în Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară în materie penală, fiind cunoscut pe plan internațional sub denumirea de „*the speciality rule*”, „*the principle of speciality*” sau „*doctrine of speciality*”.

II. Principiul specialității în materia extrădării

II.1. Reglementare. Noțiune

Principiul specialității își are sorginea în instituția extrădării, respectiv în Convenția europeană de extrădare, încheiată la Paris la 13 decembrie 1957³, precum și în diferite tratate multilaterale ori bilaterale încheiate de state în vederea reglementării procedurilor pentru extrădarea cetățenilor.

Este important de subliniat că de la data intrării în vigoare a Deciziei-cadru nr. [2002/584/JAI](#) din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, extrădarea între statele membre ale Uniunii Europene a fost înlocuită de o procedură simplificată care se concretizează în emiterea unui mandat european de arestare, astfel că la momentul actual, extrădarea se aplică doar în raport cu statele terțe non-membre UE.

¹ Paul Craig, Gráinne de Búrca, *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ediția a VI-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 1.109.

² Spre exemplu, *principiul preeminenței dreptului internațional* care a fost recunoscut pentru prima dată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în *Hotărârea Flaminio Costa v. E.N.E.L. din 15 iulie 1964*, <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0006-1964-200802145-05_00.pdf>

³ Ratificată prin Legea nr. 80/1997.

În dreptul intern, principiul se regăsește reglementat în art. 74 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală⁴, care preia în mare parte dispozițiile art. 14 din Convenția europeană de extrădare.

Conform art. 74 din Legea nr. 302/2004: (1) *Persoana predată ca efect al extrădării nu va fi nici urmărită, nici judecată, nici deținută în vederea executării unei pedepse, nici supusă oricărei alte restricții a libertății sale individuale, pentru orice fapt anterior predării, altul decât cel care a motivat extrădarea, în afară de cazurile când:*

a) *statul care a predat-o consimte; în acest scop, autoritățile române competente vor transmite statului solicitat o cerere însoțită de actele prevăzute la art. 36 alin. (2) și de un proces-verbal în care se consemnează declarațiile persoanei extrădate;*

b) *având posibilitatea să o facă, persoana extrădată nu a părăsit, în termen de 45 de zile de la liberarea sa definitivă, teritoriul României, ori dacă a revenit în România după ce a părăsit teritoriul statului român.*

(2) *Autoritățile române vor lua măsurile necesare în vederea, pe de o parte, unei eventuale trimiteri a persoanei de pe teritoriul României, iar pe de altă parte, întreruperii prescripției potrivit legislației române, inclusiv recurgera la o procedură în lipsă.*

(3) *Când calificarea dată faptei incriminate va fi modificată în cursul procedurii, persoana extrădată nu va fi urmărită sau judecată decât în măsura în care elementele constitutive ale infracțiunii recalificate ar îngădui extrădarea.*

(4) *În cazul prevăzut la alin. (1) lit. a) cererea adresată statului străin se formulează de către Ministerul Justiției, în baza încheierii instanței competente să soluționeze cauza în primă instanță, la propunerea motivată a Ministerului Public sau în baza încheierii instanței pe rolul căreia se află cauza, dacă extrădarea a fost acordată după trimiterea în judecată a persoanei extrădate, după caz.*

Din aceste dispoziții, putem deduce că principiul specialității **reprezintă, în esență, un obstacol sau impediment care limitează competențele statului emitent al unei cereri de extrădare să urmărească, să judece, să condamne la pedeapsa închisorii ori să supună persoana predată la o măsură restrictivă de libertate, pentru fapte anterioare emiterii cererii de extrădare, dacă acestea nu au făcut obiectul cererii de extrădare.**

II.2. Condiții

Din dispozițiile art. 74 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 rezultă că pentru incidența acestui principiu trebuie întrunite, în mod cumulativ, următoarele condiții:

(a) *Să existe situația premisă cerută de textul legal, adică să fie vorba despre o „persoană predată ca efect al extrădării”, respectiv un inculpat sau condamnat în privința căruia un stat a admis cererea de extrădare formulată de statul solicitant și este predat acestuia din urmă.*

⁴ Republicată în Monitorul Oficial Nr. 411 din 27 mai 2019.

► Principiul este aplicabil atât în cazul în care cererea de extrădare s-a făcut în baza unui mandat de arestare preventivă, cât și în situația în care cererea s-a întemeiat pe un mandat de executare a pedepsei închisorii.

► Principiul devine aplicabil de la momentul în care persoana este adusă în România. Sub acest aspect, reținem că potrivit art. 72 rap. la art. 57 din Legea nr. 302/2004, locul predării-preluării extrădatului este un punct de frontieră al României, iar Centrul de Cooperare Polițienească Internațională din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române asigură, prin Biroul Național Interpol, primirea persoanei extrădate care este predată și preluată sub escortă.

(b) Pe lângă dosarul în care s-a desfășurat procedura extrădării, persoana predată să figureze într-un alt dosar/alte dosare în calitate de suspect/inculpat, indiferent de faza procesuală în care acesta se află (urmărire penală, cameră preliminară ori judecată).

► Din modalitatea de formulare a primei teze cuprinse în art. 74 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 – „*Persoana predată ca efect al extrădării nu va fi nici urmărită, nici judecată, nici deținută în vederea executării unei pedepse (...)*” – reținem că principiul poate fi incident și în faza procesuală a executării unei hotărâri judecătorești prin care persoana predată a fost condamnată la pedeapsa închisorii pentru fapte anterioare extrădării sale. Astfel, în această situație, dacă mandatul de executare a pedepsei închisorii a fost deja emis, există deschisă calea contestației la executare în baza art. 598 alin. (1) lit. c) teza a II-a C.proc.pen. („împiedicare la executare”).

Spre exemplu, în practica judiciară, prin sentința penală nr. 58/22.01.2020⁵, instanța de executare a respins ca nefondată cererea formulată de Biroul Executării Penale de sesizare a autorităților britanice, în vederea extinderii consimțământului pentru executarea pedepsei stabilite intimatului – condamnat B.O., pe motiv că garanțiile conferite intimatului de regula specialității nu au intervenit în cursul executării pedepsei, ci în cursul judecării faptelor de către instanța de apel. Instanța a apreciat că analizarea acestor aspecte ar putea face obiectul unei contestații în anulare prevăzute de art. 426 lit. b) prin raportare la art. 16 alin (1) lit. e) Cod procedură penală, lipsa autorizării organului competent constituind o cauză de încetare a procesului penal, arătându-se, totodată, că potrivit dispozițiilor procesual penale, acest caz de contestație în anulare poate fi invocat oricând de către intimat sau de procuror.

(c) Infrațiunea care face ori care a făcut obiectul dosarului să fi fost săvârșită anterior predării sale. Cu alte cuvinte, infrațiunea pentru care persoana predată urmează a fi urmărită penal, judecată sau pentru care a fost deja condamnată la pedeapsa închisorii să nu fi făcut obiectul cererii de extrădare.

⁵ Npublicată.

În jurisprudență⁶, s-a arătat că acest principiu privește doar infracțiunile săvârșite înaintea predării și care sunt diferite de infracțiunea sau de infracțiunile care au motivat predarea.

II.3. Excepții de la regula specialității

A. Solicitarea consimțământului statului care a predat persoana

Atunci când organele judiciare constată incidența principiului specialității, iar inculpatul se află în continuare privat de libertate ca urmare a extrădării, pentru ca procesul penal să poată continua în celălalt dosar, organul judiciar trebuie să solicite extinderea consimțământului statului care a admis cererea de extrădare.

Astfel, conform art. 74 alin. (1) lit. a) din Legea 302/2004 statului strain îi va fi adresată o cerere prin intermediul Ministerului Justiției, în baza încheierii instanței pe rolul căreia se află cauza, ori a instanței competente să soluționeze cauza în primă instanță, la propunerea Ministerului Public, dacă dosarul se află în faza procesuală a urmăririi penale.

Spre exemplu, în practica judiciară, prin încheierea nr. 172/24.06.2019⁷, ÎCCJ a sesizat Ministerul Justiției în vederea formulării solicitării către autoritățile din R.M. referitoare la obținerea consimțământului pentru judecarea persoanei extrădate M.R.S. pentru săvârșirea unei infracțiuni de luare de mită, prevăzută de art. 289 alin. (1) Cod penal, cu aplicarea dispozițiilor art. 6 și 7 din Legea nr. 78/2000 și a dispozițiilor art. 5 alin. (1) Cod penal și a trei infracțiuni de fals în declarații, prevăzute de art. 28 din Legea nr. 176/2010 raportat la art. 326 Cod penal, toate în concurs real prevăzut de art. 38 alin. (1) Cod penal, încheierea fiind fără cale de atac.

Pe lângă copia încheierii pronunțate, către Ministerul Justiției vor fi înaintate și anumite acte prevăzute de art. 36 alin. (2) din Legea 302/2004, respectiv:

a) ► originalele sau copiile autentice ale hotărârii de condamnare definitive, cu mențiunea rămânerii definitive, ale deciziilor pronunțate ca urmare a exercitării căilor legale de atac, copia mandatului de executare a pedepsei închisorii – atunci când principiul intervine în faza de executare a hotărârii judecătorești;

► copiile autentice ale rechizitorului sau ale altor acte având putere egală. Astfel, se vor înainta acte care să dovedească că persoana extrădată are calitatea de suspect ori inculpat în dosarul în care este necesar consimțământul, fiind posibilă trimiterea copiei ordonanței de punere în mișcare a acțiunii penale (dacă se solicită

⁶ A se vedea Hotărârea Curții Europene de Justiție din 01 decembrie 2008, Leymann și Pustovarov, C388/08, ECLI:EU:C:2008:669, <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=66639&mode=lst&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=RO&cid=12157217>>.

⁷ Nepublicată, soluția fiind disponibilă pe portalul instanței <<https://www.scj.ro/1094/Detaili-dosar?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=10000000319691>>.

extinderea consimțământului în faza de urmărire penală) ori copia rechizitoriului, atunci când regula devine incidentă în faza de cameră preliminară sau în faza judecății.

► autentificarea copiilor se face gratuit de instanța sau parchetul competent, după caz.

b) o expunere a faptelor pentru care se cere extinderea consimțământului. Data și locul săvârșirii lor, calificarea lor juridică și referirile la dispozițiile legale care le sunt aplicabile se vor indica în modul cel mai exact posibil;

c) o copie a dispozițiilor legale aplicabile sau, dacă aceasta nu este cu putință, o declarație asupra dreptului aplicabil, precum și semnalmentele cele mai precise ale persoanei predate și orice alte informații de natură să determine identitatea și naționalitatea acesteia;

d) un proces-verbal în care se consemnează declarațiile persoanei extrădate. Cu privire la această chestiune, apreciem că urmează a fi consemnate doar anumite aspecte formale (spre exemplu, faptul că inculpatului i s-au adus la cunoștință drepturile procedurale și principiul specialității), iar nu o declarație cu privire la acuzațiile care i se aduc, din moment ce până nu se obține consimțământul statului străin, persoana predată nu mai poate fi nici urmărită și nici judecată, adică nu se mai pot efectua acte de procedură care să presupună prezența sa și implicit nici audierea sa.

B. Liberarea extrădatului

Conform art. 74 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară în materie penală, principiul nu va fi aplicabil dacă, persoana extrădată având posibilitatea să o facă, nu a părăsit în termen de 45 de zile de la liberarea sa definitivă, teritoriul României, ori dacă a revenit în România după ce a părăsit teritoriul statului român.

Pentru activarea acestei excepții trebuie întrunite mai multe condiții, astfel:

i. Pe de o parte, extrădatul să fi fost liberat definitiv din executarea pedepsei pentru care a fost extrădat. Se are în vedere atât liberarea condiționată, cât și eliberarea la termen după executarea pedepsei în integralitate.

ii. Persoana să nu fi părăsit teritoriul României în termen de 45 de zile de la liberarea sa definitivă ori dacă a revenit în România după ce a părăsit teritoriul statului român.

iii. Pe de altă parte, este necesar ca persoana să fi avut posibilitatea de a părăsi teritoriul României (adică să nu fi existat vreun caz fortuit sau de forță majoră care să îl fi împiedicat de a părăsi teritoriul țării). Spre exemplu, nu se poate reține excepția atunci când inculpatul deși liberat definitiv, acesta este imobilizat la pat din cauza unei boli grave⁸.

⁸ A se vedea Eugenio Selvaggi, *Extradition. European standards. Explanatory notes on the Council of Europe convention and protocols and minimum standards protecting persons subject to transnational criminal*

Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 74 alin. (1) din Legea nr. 302/2004, reținem că regula nu va fi incidentă nici atunci când:

► extrădatul este urmărit, judecat ori deținut pentru fapte săvârșite ulterior predării sale;

► ori are alte condamnări dar care nu atrag starea de deținere (condamnare la pedeapsa amenzii sau pedeapsa cu închisoare a cărei executare a fost suspendată sub supraveghere).

II.4. Efectele principiului specialității

Din momentul în care condițiile enumerate la pct. II. 2. sunt îndeplinite, persoana extrădată nu mai poate fi urmărită, judecată ori deținută în vederea executării unei pedepse și nici supusă vreunei alte restricții a libertății sale individuale, ceea ce înseamnă că împotriva unei astfel de persoane nu poate fi dispusă nicio măsură preventivă întrucât acestea prin natura lor impun privarea și restricționarea libertății și nici vreo măsură de siguranță care ar presupune restricționarea libertății (de exp. internarea medicală).

Constatăm așadar că acest principiu este stabilit sub forma unei reguli prohibitive pentru autoritățile judiciare, iar din formularea textului de lege putem deduce că în dosar nu se poate efectua niciun act de procedură care ar implica inculpatul sau care ar impune prezența sa. În cazul în care statul solicitant efectuează acte de procedură care impun prezența inculpatului, acestea vor fi lovite de nulitate⁹.

Din modalitatea de formare a textului – „*persoana predată (...) nu va fi urmărită și nici judecată (...)*” – se pune problema dacă se poate dispune suspendarea procesului penal – fie suspendarea urmăririi penale, fie suspendarea judecății. Reamintim că suspendarea reprezintă o cauză de întrerupere temporară a procesului penal, care poate să intervină doar în condițiile expres prevăzute de lege¹⁰.

Spre deosebire de alte state europene, legiuitorul român nu a prevăzut printre cauzele de suspendare a judecății situația în care se constată incidența regulii specialității. Spre exemplu, Codul de procedură penală italian¹¹, stipulează în art. 721 că atunci când persoana extrădată trebuie judecată pentru fapte anterioare extrădării sale și cu privire la care dispoziții internaționale prevăd că persoana nu poate fi judecată, se va dispune prin ordonanță suspendarea procesului până la

proceedings, p. 34-35, <<https://rm.coe.int/extradition-european-standards-explanatory-notes-on-the-council-of-eur/16804924cc>>

⁹ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea Generală. Vol. I, Ed. Universul Juridic*, București, 2014, p. 216.

¹⁰ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea specială, ediția a II-a*, Ed. Universul juridic, București, 2018, pag. 186.

¹¹ <https://lexscripta.it/codici/codice-procedura-penale/articolo-721>.

obținerea consimțământului statului străin. De asemenea, Secțiunile Unite ale Curții Supreme din Italia au stabilit prin sentința din 28 februarie 2001 că regula specialității prevăzută de art. 14 parag. 1 din Convenția europeană de extradare trebuie configurată ca o condiție de procedibilitate a cărei lipsă împiedică exercitarea acțiunii penale (sentința din 28 februarie 2001 Ferrarese, CED 218767)¹².

Dacă în cursul judecării instanța nu poate dispune suspendarea, pentru faza de urmărire penală, în doctrină¹³ s-a susținut că există această posibilitate, având în vedere dispozițiile art. 312 alin. (2) C.proc.pen. care prevăd că suspendarea urmăririi penale se dispune și în situația în care există un impediment legal temporar pentru punerea în mișcare a acțiunii penale față de o persoană, iar timpul scurs până la obținerea consimțământului statului terț poate fi interpretat ca un impediment legal temporar.

Tot referitor la efectele principiului în discuție, art. 74 alin. (2) din Legea nr. 302/2004 mai stabilește că regula specialității nu se opune în vederea luării măsurilor necesare pentru o eventuală trimitere a persoanei de pe teritoriul României (ipoteza reextrădării către un stat terț) și nici întreruperii prescripției potrivit legislației române ori recurgerii la o procedură în lipsă.

În ceea ce privește posibilitatea „recurgerii la o procedură lipsă”, conform art. 364 alin. (4) C.proc.pen. pe tot parcursul judecării, inculpatul poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentant de avocatul său ales sau din oficiu. Astfel, coroborând art. 74 alin. (2) din Legea nr. 302/2004 cu art. 364 alin. (4) C.proc.pen. vom reține că în situația în care instanța de judecată solicită extinderea consimțământului statului străin, până la primirea răspunsului se poate proceda la judecarea cauzei în lipsa inculpatului, dacă inculpatul își exprimă, în scris, acordul în acest sens.

Deși ca regulă generală, principiul este aplicabil ca un impediment procedural în dosarele independente de dosarul în care s-a formulat cererea de extradare, cu toate acestea, din dispozițiile art. 74 alin. (3) din Legea nr. 302/2004 rezultă că principiul poate fi incident și în dosarul în care a fost declanșată procedura extradării, pentru ipoteza în care extradarea s-a făcut în baza unui mandat de arestare preventivă emis în cursul procesului penal.

Potrivit articolului anterior menționat, în situația în care *calificarea dată faptei incriminate, pentru care persoana a fost extrădată, va fi modificată în cursul urmăririi penale sau judecării, persoana extrădată nu va fi urmărită sau judecată decât în măsura în care elementele constitutive ale infracțiunii recalificate ar îngădui extrădarea*. Trebuie subliniat că legiuitorul a avut în vedere aici noțiunea *lato sensu* de calificare juridică

¹² <https://www.filodiritto.com/il-principio-di-specialita-materia-di-estradizione-definizione-ratio-quadro-normativo-europeo-ed-interno-giurisprudenza>.

¹³ Daniela Dediu, *Scurte considerații referitoare la efectele unei cereri de consimțământ, în baza principiului specialității în material extradării, asupra cursului prescripției răspunderii penale*, Revista Pro Lege nr. 1/2018, p. 67.

a faptei, adică de schimbare a încadrării juridice, iar nu sensul strict al noțiunii care se referă la operațiunea stabilită de lege ce se concretizează în descrierea conținutului unei anumite infracțiuni¹⁴.

III. Principiul specialității în materia mandatului european de arestare

Articolul 117 din Legea nr. 302/2004, similar dispozițiilor art. 27 din Decizia-cadru nr. 2002/584/JAI din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, stabilește următoarele:

(1) *Consimțământul pentru urmărirea, judecarea, condamnarea sau deținerea unei persoane de către autoritățile române pentru alte fapte comise anterior predării acesteia în baza unui mandat european de arestare se prezumă că a fost dat de către acele state membre care au transmis o notificare în acest sens Secretariatului general al Consiliului Uniunii Europene, dacă autoritatea judiciară de executare nu dispune altfel prin hotărârea de predare.*

(2) *Cu excepția cazurilor menționate la alin. (1) și (4), persoana predată autorităților române nu va putea fi urmărită, judecată sau privată de libertate pentru o altă faptă anterioară predării decât dacă statul membru de executare o consimte. În acest scop, autoritatea judiciară română emitentă va prezenta autorității judiciare de executare o cerere de autorizare, însoțită de informațiile prevăzute la art. 87 alin. (1).*

(...)

(4) *Dispozițiile alineatelor anterioare nu se aplică atunci când intervine una dintre următoarele circumstanțe:*

a) *când persoana urmărită a renunțat în mod expres în fața autorității judiciare de executare la regula specialității, înaintea predării;*

b) *când persoana urmărită a renunțat, după predare, să recurgă la regula specialității în legătură cu anumite infracțiuni anterioare predării sale. Declarația de renunțare la regula specialității se dă în fața autorității judiciare competente a statului membru emitent, întocmindu-se un proces-verbal conform dreptului intern al acestuia. Persoana urmărită are dreptul de a fi asistată de un avocat. Renunțarea la regula specialității trebuie să fie voluntară și în deplină cunoștință de cauză asupra consecințelor acesteia;*

c) *când, având posibilitatea să părăsească teritoriul statului membru căruia i-a fost predată, persoana în cauză nu a făcut acest lucru în termen de 45 de zile de la punerea sa definitivă în libertate sau s-a întors pe acest teritoriu după ce l-a părăsit;*

d) *când infracțiunea nu este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate;*

e) *când la terminarea procesului penal nu se aplică o pedeapsă privativă de libertate sau o măsură de siguranță.*

Pentru incidența principiului specialității, trebuie întrunite cumulativ aceleași condiții ca și în cazul extrădării, doar că în această ipoteză avem în vedere o persoană predată în baza unui mandat european de arestare. După cum s-a

¹⁴ Grigore Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 331.

subliniat în prima parte a articolului, de la data intrării în vigoare a Deciziei-cadru nr. 2002/584/JAI din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, extradarea între statele membre ale Uniunii Europene a fost înlocuită de o procedură simplificată care se concretizează în emiterea unui mandat european de arestare, astfel că la momentul actual, extradarea se aplică doar în raport cu statele terțe non-membre UE.

Spre deosebire de situația extradării, în materia mandatului european de arestare legiuitorul a prevăzut **mai multe excepții** de la acest principiu. Astfel că pe lângă cele prevăzute în domeniul extradării, pe care nu le mai reluăm, se adaugă următoarele:

1. *Prezumarea consimțământului* în cazul statelor membre care au transmis o notificare în acest sens Secretariatului general al Consiliului Uniunii Europene, dacă autoritatea judiciară de executare nu dispune altfel prin hotărârea de predare. Referitor la această prezumție legală, reținem că România a transmis o notificare în acest sens¹⁵. Astfel, conform acestei notificări, consimțământul țării noastre pentru urmărirea, judecarea, condamnarea sau deținerea unei persoane de către autoritățile străine, se prezumă că este acordat doar către acele state membre care au transmis la rândul lor această notificare. Până în prezent, alături de România, doar trei țări au mai trimis această notificare, respectiv: Estonia, Danemarca și Austria.

2. Comparativ cu ipoteza extradării, în cazul mandatului european de arestare, legiuitorul a prevăzut posibilitatea *renunțării la principiul specialității din partea persoanei predate*. Renunțarea poate interveni înainte de predare, caz în care declarația de renunțare se va da în fața autorității de executare a mandatului european de arestare sau ulterior predării sale, urmând ca manifestarea de voință să fie exprimată în fața organelor judiciare ale statului solicitant. Renunțarea trebuie să fie voluntară, iar organul judiciar este obligat să îi aducă la cunoștință inculpatului ce presupune existența acestui principiu și care sunt consecințele sale, pentru ca renunțarea să fie făcută în cunoștință de cauză.

3. *Infrațiunea pentru care este urmărită sau judecată persoana predată nu este sancționată cu pedeapsa închisorii*.

4. Când la terminarea procesului penal nu se aplică o pedeapsă privativă de libertate sau o măsură de siguranță care să implice restrângerea libertății. Spre exemplu, la terminarea procesului, instanța optează pentru suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei închisorii, amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei ori inculpatul este condamnat la pedeapsa amenzii în cazul unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii. Cu toate acestea, chiar dacă instanța se orientează către suspendarea executării pedepsei închisorii, în eventualitatea în care ulterior, fie pe

¹⁵ <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx?Id=14>

cale principală ori incidentală se urmărește revocarea sau anularea suspendării și aplicarea unei pedepse privative de libertate, instanța va fi nevoită să solicite statului străin care a predat persoana extinderea consimțământului, bineînțeles dacă nu este incidentă vreo altă excepție de la regula specialității.

- În practica juduciară s-a reținut că revocarea suspendării condiționate a pedepsei de 2 ani închisoare a dus la restrângerea libertății individuale și, astfel, a fost încălcat art. 27 din Decizia-Cadru 2002/584/JAI (*s.n. regula specialității*). Astfel, prin sentința penală nr. 22/FCJI/ din data de 27.03.2018 a Curții de Apel Iași¹⁶ s-a reținut că regula specialității este incidentă și în cazul revocării suspendării condiționate a executării pedepsei, deoarece vizează, conform art. 115 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 și deținerea unei persoane de autoritățile emitente pentru fapte comise anterior predării acesteia în baza unui mandat european de arestare, față de care era incidentă această regulă. Acest principiu al specialității constituie o garanție a respectării drepturilor persoanei care a fost predată, prin respectarea întocmai a condițiilor în care predarea a fost acordată, de natură să împiedice eludarea normelor privind predarea.

În vederea obținerii consimțământului statului strain, se trimite o cerere de autorizare, însoțită de informațiile prevăzute la art. 87 alin. (1) din Legea 302/2004, respectiv:

- a) identitatea și cetățenia persoanei predate;
- b) denumirea, adresa, numerele de telefon și fax, precum și adresa de e-mail ale autorității judiciare emitente;
- c) indicarea existenței unei hotărâri judecătorești definitive, a unui mandat de arestare preventivă sau a oricărei alte hotărâri judecătorești executorii având același efect, care se încadrează în dispozițiile art. 89 și 97 din lege;
- d) natura și încadrarea juridică a infracțiunii, ținându-se seama mai ales de prevederile art. 97;
- e) o descriere a circumstanțelor în care a fost comisă infracțiunea, inclusiv momentul, locul, gradul de implicare a persoanei solicitate;
- f) pedeapsa pronunțată, dacă hotărârea a rămas definitivă, sau pedeapsa prevăzută de legea statului emitent pentru infracțiunea săvârșită;
- g) dacă este posibil, alte consecințe ale infracțiunii.

Având în vedere că actul normativ face trimitere la conținutul mandatului european de arestare, cererea de autorizare se va face pe baza formularului mandatului european de arestare, adaptat la împrejurările specifice.

¹⁶ <https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2018/1042q45q2017w-45/>.

IV. Principiul specialității în materia transferării persoanelor condamnate, deținute în alte state membre ale Uniunii Europene, în vederea executării pedepsei sau a măsurii privative de libertate într-un penitenciar sau unitate sanitară din România

Articolul 169 din Legea nr. 302/2004, care preia dispozițiile art. 18 din Decizia-cadru nr. 2008/909/JAI din 27 noiembrie 2008, prevede următoarele:

(1) Persoana transferată în România dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene nu poate fi cercetată penal sau sancționată cu o altă pedeapsă privativă de libertate, pentru o infracțiune săvârșită anterior transferării sale, alta decât cea pentru care este transferată, în afară de cazul în care:

a) persoana condamnată a fost de acord să fie transferată în România; sau

b) persoana condamnată a renunțat în mod expres la dreptul de a i se aplica regula specialității în privința infracțiunilor săvârșite anterior transferării în România. În cazul persoanei condamnate transferate în România, procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală sau instanța de judecată procedează la ascultarea persoanei condamnate, în prezența avocatului ales sau numit din oficiu. Declarația se consemnează în scris și se semnează de persoana condamnată, de avocat, de organul de urmărire penală ori de președintele completului de judecată și greșier, precum și de un interpret, când declarația a fost luată printr-un interpret. Declarația de renunțare la regula specialității este irevocabilă; sau

c) persoana condamnată nu a părăsit teritoriul României în termen de 45 de zile de la punerea sa definitivă în libertate, cu toate că putea și avea permisiunea de a părăsi teritoriul României sau, deși a ieșit din România în acest interval de timp, a revenit ulterior, de bunăvoie, sau a fost adusă înapoi, în mod legal, dintr-un stat terț; sau

d) fapta nu este sancționată de legea română cu o pedeapsă sau măsură privativă de libertate sau cercetările penale nu au ca urmare aplicarea unei măsuri care limitează libertatea personală; sau

e) persoana condamnată ar putea fi pasibilă de o pedeapsă sau o măsură care nu implică privarea de libertate, în special o sancțiune pecuniară sau o măsură echivalentă, chiar și în cazul în care sancțiunea sau măsura poate duce la o restrângere a libertății personale; sau

f) în orice alte situații decât cele prevăzute la lit. a)-e), atunci când statul emitent este de acord ca persoana să fie cercetată penal sau sancționată pentru o infracțiune săvârșită anterior transferării sale.

Spre deosebire de materia extrădării și a mandatului european de arestare, unde principiul este stabilit sub forma unui obstacol procedural pentru continuarea urmăririi penale sau a judecării, în situația transferării condamnatului, regula se concretizează într-un impediment pentru continuarea cercetării penale sau sancționarea persoanei cu o pedeapsă privativă de libertate. Astfel, în această ipoteză, din dispozițiile ante-menționate, se poate deduce că dacă inculpatul a fost trimis în judecată, procesului poate continua, putând fi efectuate acte de procedură care ar implica prezența inculpatului până la obținerea consimțământului statului străin, însă nu se poate aplica o pedeapsă privativă de libertate.

V. Consecințele încălcării principiului specialității. Jurisprudența CEDO și internațională

Pentru stabilirea consecințelor ca urmare a încălcării regulii specialității trebuie mai întâi clarificată natura juridică a acestui impediment.

Analizând dispozițiile care reglementează acest principiu la nivel intern și internațional, apare inevitabil următoarea întrebare: este acest principiu un obstacol procedural care poate afecta acțiunea penală exercitată împotriva inculpatului sau este doar un impediment cu efecte la nivel diplomatic, între țările implicate în procedura extrădării/predării/transferării persoanelor?

După cum s-a expus în cuprinsul articolului, unele state europene și-au configurat această regulă ca fiind o condiție de procedibilitate a cărei lipsă împiedică exercitarea acțiunii penale, cum este cazul Italiei¹⁷.

Tendința la nivel european, în sensul ca regula să fie văzută ca o condiție de procedibilitate și implicit o garanție procedurală, vine de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care în jurisprudența sa a analizat acest principiu în lumina art. 6 din Convenție, care reglementează dreptul la un proces echitabil.

Astfel, în cauza *Zandbergs contra Letoniei* (cererea nr. 71092/01)¹⁸, petentul s-a plâns că autoritățile judiciare din Letonia au încălcat art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului pe motiv că nu au obținut un consimțământ valid din partea Statelor Unite ale Americii pentru a fi judecat sub aspectul săvârșirii infracțiunii de omor. Sub acest aspect, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut (parag. 82) că Letonia nu a încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție, având în vedere că Statele Unite ale Americii au aprobat în mod expres extrădarea petentului pentru acuzația de omor, iar toate instanțele interne au apreciat ca fiind suficient acest consimțământ pentru ca inculpatul să fie judecat. Mai mult decât atât, Curtea de la Strasbourg a observat că autoritățile judiciare letone au clasat acuzațiile aduse petentului, de port nelegal de armă și distrugere, având în vedere că extrădarea sa nu a vizat și aceste infracțiuni.

Deși principiul specialității pare a fi stabilit în principal în vederea protejării drepturilor inculpatului, cu toate acestea, în jurisprudență s-a arătat că justificarea sa are legătură cu suveranitatea statului membru de executare deoarece există temerea ca țara care solicită predarea să extindă urmărirea sau judecarea persoanei pentru alte infracțiuni, de exemplu cele politice¹⁹, care nu pot face obiectul unei cereri de extrădare.

¹⁷ A se vedea secțiunea II. 4., Hotărârea Curții Supreme din Italia, din 28 februarie 2001 Ferrarese, CED 218767.

¹⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng>

¹⁹ A se vedea concluziile avocatului general Eleanor Sharpston în cauza C-551/18 PPU-IK, ECLI:EU:C:2018:890, parag. 48-54, <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207481&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=12163564>>

În literatura de specialitate s-a mai arătat că doctrina specialității reprezintă metoda prin care părțile unei proceduri de extrădare (*s.n. statele implicate*) se asigură reciproc de integritatea procesului de extrădare²⁰.

Din formularea acestei definiții simple, dar care surprinde esența și rațiunea principiului în discuție, am putea deduce că regula vizează și își produce efectele doar la nivelul statelor, ca subiecte de drept internațional, iar o eventuală încălcare ar putea produce o erodare a relațiilor diplomatice dintre țările implicate într-o formă de cooperare judiciară.

Pentru a contura imaginea de ansamblu asupra naturii juridice a principiului este bine de a vedea care este și optica autorităților judiciare din afara continentului european. Spre exemplu, jurisprudența Statelor Unite ale Americii s-a divizat în două teorii, astfel: o parte a jurisprudenței a concluzionat că acest principiu reprezintă un drept al statului care predă persoana, nu un drept individual al persoanei predate²¹, iar adepții celeilalte teorii au susținut că nerespectarea acestui principiu duce nu numai la încălcarea unui tratat existent între două țări, ci și la o încălcarea a drepturilor inculpatului²².

În cauza *Munoz Solarte contra Statele Unite ale Americii*²³, Alfredo Munoz-Solarte ("Solarte"), originar din Cali, Colombia, a fost extrădat din Panama în SUA pentru a fi judecat sub aspectul săvârșirii infracțiunii de trafic de droguri. Deși acesta a recunoscut acuzația adusă, pe parcursul judecării cauzei a reclamat încălcarea principiului specialității. Referitor la acest ultim aspect, instanța a reținut că particularii nu pot invoca încălcarea tratatelor internaționale în absența invocării din partea țării străine. Chiar dacă un tratat internațional prevede anumite privilegii pentru persoanele fizice, de fapt acele drepturi aparțin statelor (parag. 6).

Pe de altă parte, în cauza *Sensi contra Statele Unite ale Americii*²⁴, instanța a recunoscut că inculpatul are dreptul de a invoca garanțiile oferite de principiul specialității. În această cauză, inculpatul a fost acuzat pentru transportul unor bunuri furate și extrădat din Marea Britanie. Înainte de acest proces, el a mai fost acuzat de alte două infracțiuni, care nu au făcut obiectul extrădării și cu privire la

²⁰ Christopher J. Morvillo, *Individual rights and the doctrine of speciality: The deteriorations of the United States v. Rauscher*, Fordham International Law Journal, vol. 14, article 5, 1990, p. 987, <<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=ilj>>.

²¹ United States v. Munoz Solarte în Carolyn Forstein, *Challenging Extradition: The doctrine of speciality in Customary international law*, p. 374, Columbia Journal of Transnational Law, 2015, <http://blogs2.law.columbia.edu/jtl/wp-content/uploads/sites/4/2015/04/Forstein_53-CJTL-363.pdf>.

²² United States v. Sensi în Christopher J. Morvillo, *op.cit.*, Fordham International Law Journal, vol. 14, article 5, 1990, p. 1019, <<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=ilj>>.

²³ <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F3/028/28.F3d.1217.93-3811.93-2723.html>

²⁴ Christopher J. Morvillo, *op. cit.*, Fordham International Law Journal, vol. 14, article 5, 1990, p. 1019, <<https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=ilj>>.

care s-a invocat încălcarea principiului specialității. Sub acest aspect, instanța a reținut că deși tratatul ale cărui dispoziții au fost presupus încălcate era un contract între două țări, acest act avea aceleași efecte ca și Constituția țării. Astfel, s-a reținut că acuzarea unei persoane pentru infracțiuni anterioare cererii de extrădare care nu au făcut obiectul extrădării, încalcă nu doar tratatul încheiat între cele două țări, ci și drepturile inculpatului.

Revenind în dreptul nostru, observăm că principiul este stabilit sub forma unei obstacol procedural, textele de lege fiind clare în acest sens²⁵. Cu toate acestea, legiuitorul nu a prevăzut vreo sancțiune în cazul în care această regulă este încălcată, de aceea, în mod corect s-a arătat în doctrină²⁶ că se impune de *lege ferenda*, completarea legislației procesual penale cu dispoziții prin care să se asigure respectarea principiului specialității și sancționarea, în mod corespunzător, a eventualei încălcări.

Astfel, față de modalitatea de reglementare a principiului și având în vedere jurisprudența în materie, putem conchide că regula specialității oferă o dublă garanție, pe de o parte, statelor implicate într-o formă de cooperare judiciară internațională și pe de altă parte, persoanei predate, rațiunea acestei reguli fiind aceea de a nu preda o persoană sub un pretext fals și de a nu se încălca principiul umanismului pentru infracțiuni anterioare predării (condamnări la pedeapsa capitală sau condamnări pentru infracțiuni politice).

Bibliografie

Tratate și monografii:

1. Craig, Paul, Gráinne de Búrca, *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ediția a VI-a, Ed. Hamangiu, București, 2017.
2. Neagu, Ion, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ediția a II-a, Ed. Universul juridic, București, 2018.
3. Streteanu, Florin, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea Generală. Vol. I, Ed. Universul Juridic*, București, 2014.
4. Theodoru, Grigore, *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008.

²⁵ Articolele relevante din Legea 302/2004 – art. 74 alin. (1): „persoana predată (...) nu va fi nici urmărită, nici judecată, nici deținută în vederea executării unei pedepse, nici supusă oricărei alte restricții a libertății sale individuale (...)”, art. 117 alin. (2) „(...) persoana predată autorităților române nu va putea fi urmărită, judecată sau privată de libertate pentru o altă faptă anterioară predării (...)” și art. 169 alin. (1) „Persoana transferată în România dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene nu poate fi cercetată penal sau sancționată cu o altă pedeapsă privativă de libertate (...)”.

²⁶ Mihai Mareș, *Mandatul european de arestare (I). Regula specialității*, Revista Pandectele române nr. 12/2016, Ed. Wolters Kluwer, București, p. 47.

Reviste de specialitate:

1. Dediu, Daniela, *Scurte considerații referitoare la efectele unei cereri de consimțământ, în baza principiului specialității în material extrădării, asupra cursului prescripției răspunderii penale*, Revista Pro Lege nr. 1/2018.
2. Mareș, Mihai, *Mandatul european de arestare (I). Regula specialității*, Revista Pandectele române nr. 12/2016, Ed. Wolters Kluwer, București.

Documente online:

1. Forstein, Carolyn, *Challenging Extradition: The doctrine of speciality în Customary international law*, p. 374, Columbia Journal of Transnational Law, 2015, available at: http://blogs2.law.columbia.edu/jtl/wp-content/uploads/sites/4/2015/04/Forstein_53-CJTL-363.pdf
2. Morvillo, Christopher *Individual rights and the doctrine of speciality: The deteriorations of the United States v. Rauscher*, Fordham International Law Journal, vol. 14, article 5, 1990, available at: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=ilj>
3. Selvaggi, Eugenio, *Extradition. European standards. Explanatory notes on the Council of Europe convention and protocols and minimum standards ptotecting persons subject to transnational criminal proceedings*, Council of Europe Publishing, 2006, available at: <https://rm.coe.int/extradition-european-standards-explanatory-notes-on-the-council-of-eur/16804924cc>.

Site-uri de specialitate:

1. <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=ro>
2. <https://www.scj.ro/>
3. <https://lexscripta.it/codici/codice-procedura-penale/articolo-721>
4. <https://www.filodiritto.com/il-principio-di-specialita-materia-di-estradizi-one-definizione-ratio-quadro-normativo-europeo-ed-interno-giurisprudenza>
5. <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx?Id=14>
6. <https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2018/1042q45q2017w-45/>
7. <https://hudoc.echr.coe.int/eng>
8. <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F3/028/28.F3d.1217.93-3811.93-2723.html>